

Ribes Tilstand 1735 og 1743.

Ved mag. art. *Victor Hermansen*, København.

Den første af de her meddelte Indberetninger findes i Kommercekollegiets Arkiv (i Rigsarkivet) og blev indkrævet ved kongelig Befaling d. 25. Juni 1735 for at give Oplysninger om en Række økonomiske Forhold. Den anden blev affattet efter Ordre fra Danske Kancelli i April 1743 og opbevares derfor i Danske Kancellis Arkiv i Rigsarkivet. Meningen med den var at skaffe Efterretninger af topografisk-antikvarisk Art til en paa-tænkt Danmarksbeskrivelse, som skulde udarbejdes af Sekretær i Danske Kancelli E. J. Jessen¹ men som aldrig blev til noget. Begge Indberetninger udgives i en noget læmpet Form, idet deres fuldstændig vilkaarlige Brug af store og smaa Begyndelsesbogstaver i alle Ordklasser og vildledende og overflødige Brug af Skille-tegn er bragt i Overensstemmelse med Nutidens Anvendelse af store Bogstaver og Tegnsætning.

De to Billeder, som illustrerer Indberetningerne, er kun lidet yngre end disse, idet Grundplanen er dateret til 1755 og Prospektet af Byen til 1757. De stammer begge fra „Frederik den Femtes Atlas“ paa det kongelige Bibliothek.

¹ Se herom Kai C. Uldall: Tilstanden i Nyborg Amt ved Aar 1743, i Svendborg Amt, Aarsskrift for Svendborg Amts historiske Samfund 1915, S. 3—8.

Indberetningen fra 1735.

Efter Hans kgl. Majestæts allernaadigste Befaling af dend 25de Junij 1735, og voris høygunstige Stigtsbefalingsmands derpaa grundede og til os næstpaafølgende 2den Julij ergangne Ordre er denne om Riiber Byes Tilstand voris allerunderdanigste

Relation.

1ste Post.

[Byens Tilstand, Beskaffenhed og Produkter.]

Uden at entere udi nogen vitløftig Beskrivelse paa Riiber Byes gl: florisante Tilstand, da det Kongl: Riiber Slot var ved Magt, da Byen bestoed af 4re Sognekirker: St. Peders, Clemends, Hanses og Nicolai, foruden Domkirken, 3 Klosterkirker: Sortebrødres, Graebrødres og Kaarsbrødres, da de Grønninger hafde her deris Stabel, og Byen formedelst dens vanskelige Situation, store Vandfloder og Indvaanernes Troeskab var allernaadigst benaadet med adskillige herlige Privilegier, som sees af Litra A. B.,¹ saa vil vi alleeniste her allerunderdanigst foredrage Byens nu værende Tilstand.

Nu ere her ikkun 2 Sognekirker og hvor folkeriige Meenighederne kand være, det kand sluttes af det Mandtal, som bilegges ved denne Relations 7de Post;² her har vaaren i forige Tider et hel Laug af Skippere og nu ikkun een eeniste; formuende Kiøbmænd og Kræmere vare her tilforn, men nu, da Negotien er mesten nederlagt, handles i Stæden for Fløyl og Silke med Vadmel og hiemgiordt Læret, i Stæden for Porcelain med sorte Jydepotter, Greebe og Skovle. Voris Markeder haver

¹ A. Designation paa de Ribe By allernaadigst meddelte Privilegier, B. Kopi af Frederik III.s Privilegium af 24. Juni 1661 findes ved Indberetningen, men udelades her.

² Se S. 378—83.

tilforn været anseelige af fremmede Kiøbmænds Booder, nu bestaaer de fornemmelig i Høe-, Potte-, Reebslager- og Fiskevogne med nogle faae Fiskebode, som kommer fra Øelænderne Fanøe og Synderhoe.

Huusene ere her i gandske ringe Verdi fremfor tilforne, formedelst at faae af Beboerne ere formuende, og fremmede, som haver Midler, kommer her ikke endten til at købe eller leye Huuse. Naar bemidlede Folk døer, distraheris Midlerne og oftest føris af Byen; saa kommer igien ikkun nogle Daglønnere og Prakere, af hvilke de fleeste bliver her et Aar heller toe og siden løber de deris Kaars, fordi de ikke her kand subsistere. Fattige haver vi desverre nok af, som ogsaa haver deris Ophold af Hospitalet og Byens fattiges Casse, som begge ere i god Tilstand, hvilket tilskrives høylovlige kongelige allernaadigste gjordte Anstalter, samt de afdødes og levendes Gavmildhed. Den bæste Herlighed, som Riiber Bye haver, er Høebiærringen, som dog ofte er ulyckelig formedelst paakommende Vandfloder. De fleeste Huuse haver sine tilliggende smaa Engskifter; andre Byens Enge og Markjorder bliver aarligen ved offentlig Auction til Leyemaal opbudne og af Indkomsterne betalis Renterne af Byens Gield, som er Capital 3566 Rdl. 4 Mk., hvilken Gield er gjordt for voris Tid og fornemmelig for dend største Deel reyser sig af en Flensborger Gield, som Byen ved Høyeste Ret Aar 1663 er tildømt at betale, og af et Legato til de fattige, som forrentes efter Fundatzen hos Byen, men samme Gield er gjordt langt for voris Tiid.

Dernæst betalis Præsters og Betiendters Løn, som er aarlig 393 Rdl. 2 Mk., videre vedligeholdes deraf Byens 5 Broer, og andre publique Huuse, saa Borger-skabet ikke her som paa andre Stæder med deslige Ud-

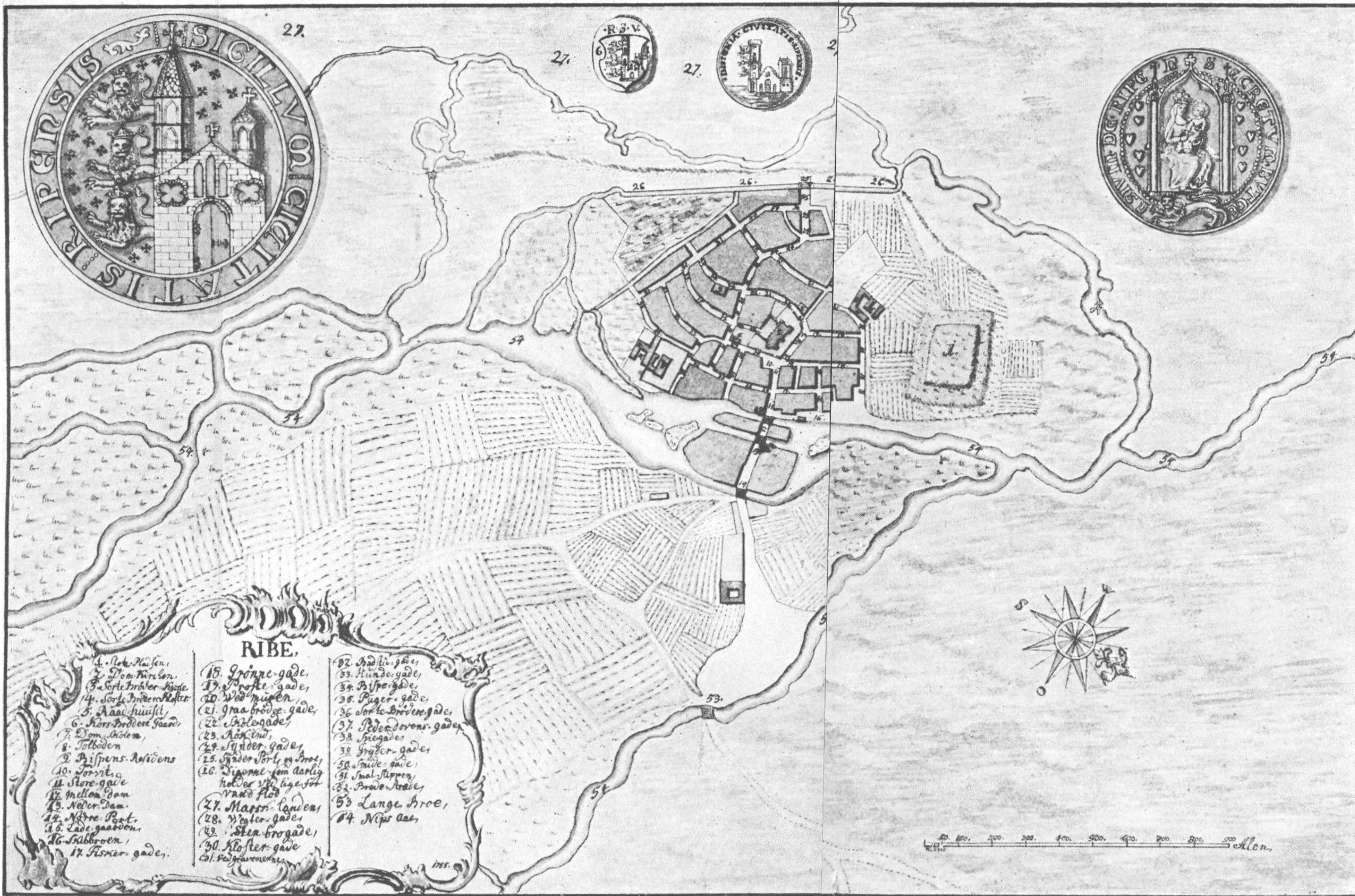

27.

27.

27.

RIBE,

- 1. Nørre Mølle.
- 2. Dom Kirken.
- 3. Sørre Brøder Kloster.
- 4. Sørre Brøder Kloster.
- 5. Aaas Huus.
- 6. Kær Brøder Gaard.
- 7. Dom skolen.
- 8. Tølboden.
- 9. Bispens. Apsidens.
- 10. Torst.
- 11. Store gade.
- 12. Mølle Dam.
- 13. Neder. Dam.
- 14. Nørre Port.
- 15. Løde gaarden.
- 16. Skibbroen.
- 17. Fisker. gade.

- 18. Grøne. gade.
- 19. Profte. gade.
- 20. Ved muren.
- 21. Graa broge. gade.
- 22. Skole. gade.
- 23. Kød ind.
- 24. Sørre. gade.
- 25. Sørre. Port. og broe.
- 26. Dugom. som darlig holder sig lige for vandet flod.
- 27. Møse. landes.
- 28. Vester. gade.
- 29. Steen. bro. gade.
- 30. Kloster. gade.
- 31. Ved. gaarden.

- 32. Hø. li. gade.
- 33. Hunde. gade.
- 34. Bispe. gade.
- 35. Puger. gade.
- 36. Sørre. Brøder. gade.
- 37. Peter. Dorrens. gade.
- 38. Hø. gade.
- 39. Grø. gade.
- 40. Smal. stæpe.
- 41. Nørre. stæpe.
- 42. Lange. broe.
- 43. Nørre. aas.

0 100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000 Ellen.

gifter i mindste Maade besværges. Bemeldte Enge og Markleye bedrager sig i Aar 517 Rdl. 2 Mk. 11 Sk., Broepengene af fremmede Øxne og Heste haver tilforne opløbet til en anseelig Sum fra 3- til 400 Rdl., men denne Indkomst har paa nogle Aar merkelig aftaget, saa det var ikkun forleden Aar 80 Rdl. 5 Mk. 7 Sk. og saa vit mand kand see, bliver det ringere i dette nærværende Aar, thi til Dato, da Øxen Driften er forbi, haves endnu ikke fuldt 70 Rdl.

Stadepenge, Græs- og Baadepenge¹, som i Markeder svares til Byen, er og nu lidet at regne fremfor i forrige Tider og har det forleden Aar ikkun ialt bedraget sig 64 Rdl. 2 Mk. 3 Sk. Resten af Byens Indkomster bestaar udi Accisen, som herefter vorder forklaret, og de faae Borgerskabspenge, som gives naar nogen vinder sit Borgerskab. Thi hvor slet det er beskaffen med Tønde- og Kabepenge,² kand sees af Negotiens og Skibsfartens Ringhed. Indtegten var afvigte Aar 1734 16 Rdl. 3 Mk. og derimod Udgiften 27 Rdl. 5 Mk. 12 Sk., saa de ordinaire Udgifter derved aldrig kand stoppes med Indtægten. Undertiden gaar det og her som paa andre Stæder, at store Stormvinde slider Tønderne løse, Lænkerne gaaer til Grunde og Tønderne fordrives, saa, endskiønt derom med stoer Bekostning søges, ere de dog sielden at finde, hvorover mand maae kiøbe nye Tønder og Lænker til 60, ja vel 80 Rdl. Støkket, og saaledes kand da mange Aars Indtegt ikke forslaae til en eeniste Søetøndes Bekostning. Der er og herved flere Bekostninger, saa som: at optage og udlegge Søetønderne koster aarlig viss Udgift 6 Rdl. 4 Mk., de store Kaber paa Øelandet Synderhoe maae aarlig repareris, de smaae som sættes fra Gabet og indtil Aa-

¹ D. v. s. Bodepenge, Leje af Plads til Boder.

² Kabe, d. v. s. Sømærke.

munden, koster aarlig med Indkiøb og Udsætning 8 Rdl. Accisen har vaaren i forrige Tiider considerable og det bæste af Magistratens Indkomster, men dend Indkomst saavel som alle andre er nu temmelig mager. Forleden Aar bedrog sig Accisen ialt 53 Rdl. 4 Mk. 9 Sk. Naar denne Sum efter kongl: allernaadigste Anordning deelis mellem Byen, Magistraten og de fattige, saa haver Magistraten til Deeling 20 Rdl. 15^{1/2} Sk., hvoraf Præsidenten og Borgemester faar hver ²/₇ deele 5 Rdl. 4 Mk. 8 Sk. og hver af de 3 Raadmænd halv saa meget, saa deraf kand sluttes, hvor ringe de øvrige Indkomster kand være.

2den Post.

[Byens Handel, Haandtering og Næring.]

I forige Tider haver her været en temmelig stoer Handel med Heste og Øxen og er det mange i frisk Minde, at her paa Rehden har Aar efter Aar lagt 40, 50 til 60 ja fleere hollandske Skiibe, som indtog Øxen baade for sig selv saa og for Byens Indvaanere, hvoraf Riibe Borgere hafde dend Fordeel, at Hollænderne da for Betaling foerede i deres Stalde og afkiøbte dem deres Høe, Øl, Brendevin og Victualier, men nu udskibes ingen Øxen, som hører Riiber Borgere til, og de faae Hollænder, Holsteiner, Brabanter eller andre, som driver her igiennem, tager paa Driften meestendeel deres Høe hos Bonden, directe imod Byens Privilegium af 28de Junij 1673, her hos Lit: C,¹ som forbyder Bonden ald saadan Handel under Vahernes Forbrydelse, men kand dog ikke blive exseqveret, fordi Bønderne ligger under Førstendommets Ret og Jurisdiction, saa Øxensaavel som Høehandelen er nu her gandske aflagt,

¹ Dette Privilegium, som bekræftede Christian IV.s Brev af 31. Marts 1635, findes afskrevet ved Indberetningen, men medtages ikke her.

hvorover de fleeste af Staldene ere nedbrudte, een Deel nedfaldene og Resten staar øde. Med Hestekiøbmandsskab haver een Deel her i Byen søgt deres Næring, men siden at Øxen- og Hesteprangere ere blevne paa Landet altfor myndige og mesterlig lærdt at gaae Toldstæderne forbie, da ere een Deel her paa Stædet ved samme Handel blevne forarmede, Resten bleven klog ved deres Medborgeres Ruin, og er derfor dend Handel her næsten gandske ophævet. Ja, i dend Stæd at Bonden skulde tage Vare paa sin Avling, saa legger hand sig paa Øxen- og Hesteprangen, hvorved mand seer, at mange ere blevne forarmede, thi naar de nogle Gange har udpracticeret deres Øxen eller Heste og de bliver eengang attrapperede, ere de ulykkelige og kommer ofte fra deres timmelig Velfærd, ved det at de vil forsvige Hans kgl. Majestæts Told og Rettighed.

Den største Handel, som nu drives, er med indførende Tømmerlast og Jern fra Norge, Kalk og Steen fra Holland, hvorudi 4re eller 5 Borgere ere interesserede, og dersom der om Aaret kand giøres 3 Reyser paa Holland og 6 à 8 paa Norge, saa er det afgjort; med samme Skiibe indføres ogsaa fra Holland lidet Kramvahre, Specier og Støkgods; ligeledes indføres fra Flensborg til Lands paa Vogne: Hør og Hamp, Viin og Brendeviin, Jern og Tiere, som Toldbøgerne bæst kand forklare. Humle hidføres fra Lynneborg og Brandenburg til Lands paa de saakaldede Kahrer, og gaar ingen her igiennem uden 3de, som her ere Borgere, contribuierer til Byen og har stilt os borgerlig Caution, for at de sig her skal nedsætte, saa snart som de kand faae Huus og Leilighed. De tilfører os og Vesterkandten de[n] fornødne Humble, som baade Byen og Landet ellers maatte saune heller dyre betale. De Vahrer, som herfra ud-

skiibes, er Rug, Honning og Vox samt undertiden noget lidet Flesk og Smør, som føris endten til Holland, Norge, Hamborg, Altona heller andre holsteenske Stæder, hvor Markedet er best.

Borgerskabets øvrige Nering bestaar i Avling samt en liden Handel med Laret og Vadmel, Treskoe og andre Skovboevahre item Hykerie med Øl, Brendevin og eedende Vahre.

3die Post.

[Byens Af- eller Tiltagen og Aarsagerne hertil.]

At Riiber Bye merkelig haver aftaget, det kand saavel sees af alle Poster udi denne vores allerunderdignigste Relation som af Skillingstaxten,¹ der i dend Steden 1680 var 40 Mk. nu ikkun er 13 Mk. 3 Sk., og tilkiendegiver saadan Foringelse Borgerskabets Tilstand og Neringens Aftagelse, hvortil efter vores uforgribelige Tanker er største Aarsag Byens Situation, thi dend ligger inde i det Slesvigske, 2 Miile til Nor-, og 4re Miile til Østersiden, indkneben og omringet med saadanne Bnder og Naboer, som meener, at fordi de ligger udi det Slesvigske, haver de Frihed til at bruge Handel og Vandel ligesaa vel som Riiber Borgere. De holder gandske nær her ved Byen paa alle Kandter alle Slags Vahre fal, saasom Saldt, Staal, Humble, Tobak og andre grove Vahre, ja paa een Del Stæder adskillige Kramvahre, Viin og fransk Brendeviin, og deslige Landsbykremere findes i Schierebeck, Reisbye, Kierbolling, Hvidding, Hoxbroe, Wester Wedsted, Farup, Fiersted, Hugum, Gram, Foel, Douerbye, Lintrup Kroe, og anden Stdtz, er paa $\frac{1}{4}$ Miil, og ikke meget over 2 Miile fra Riibe, hvorudover og formedelst Consumptionen Bon-

¹ Den Afgift, som blev erlagt af dem, der til Hest og Vogns passerede Byens Porte eller Bomme.

den i de næstbeliggende Calslund-, Frøs-, Gram- og Hvidding Herreder lidet eller indtet søger Riibe, thi hvad de vil have, kand de faae hos deres egen Kræmer, hvor de kand have det for bedre Kiøb end i Riibe, saasom Kræmerne, om de end laae en $\frac{1}{2}$ Miil fra Riibe, køber deres Vahrer i Tønder, Husum og andre Stæder, synden Riibe, som ere fri for Told og Consumption. Hietting, som dog er ikkun en Landsbye, haver stoer Fordeel og florerer fremfor Riibe. De haver overflødig Skibsfardt, og var det endda got, om de ey til Landprang og Kiøbstædernes Nachdeel indførte fremmede Vahre for Skippernes egne Reigninger og Nytte.

Beboerne paa Øelandene haver tilforne været forbunden til at føre deris Fisk til Riibe og selge dem til Riiber Borgere, men nu farer de dermed til Hamborg, Altona og andre holsteinske Stæder, og saa vit som kand sluttes, køber dér hvad de de behøver baade til egen Fornødenhed og til Forprang.

Om Bønderne, som handler med Høe ja vel og undertiiden med Honning og Vox i temmelig Quantitet, er udi dend anden Post tilforne meldet.

Store Vandfloder, som dette Sted fremfor andre Hans Kgl. Majestæts Kiøbstæder i Danmark er undergiven, gjør ogsaa Byen stoer Skade; Broerne, af hvilke Byen haver 5 at holde vedlige, borttages, om de end ere i dend allerbæste Stand, Demningen eller de saakaldede Damskifter udbrydes og har kost Byen og Indvaanerne paa nogen faae Aar over 1000 Rdl., Quæget drukner, Høet bortflyder og i det øvrige lider de, som boer ved Vandet, stor Skade i deres Kieldre, og paa Bulverkerne, hvilket er ikke at hindre, hvorføre forventes, at Byen i andre Poster vorder allernaadigst soulagerit.

Store Udgifter i Kriigstiider haver og trøkket dette

Stæds fattige Borgerskab, endskiøndt det var deris og enhver troe Undersaats allerunderdanigst Skyldighed at taale de Udgifter, som var til Kongens og Landets Bæste; dog vare vi de, som i Kriigstiider laae i Gabet for det hele Land, og fra 1700 til 1713 hafde tvende Gange fra Fienden, som os nærmede, Brandbreve. Vi taalte ald Trusel uden at lade os afskrække til Fienden nogen Udgift, og vare vi da ikke een Stund sikre paa voris Liv og Midler. Denne og andre Hans kgl. Majestæts Kiøbstæder maae allerunderdanigst takke for dend dem beviiste høykongl: Naade med dend gjordte Anstaldt om ulovlig Kroeholds Afskaffelse, men saa længe Forpagtningen paa Hykerie og Kroerie i Hvidding-, Frøs- og Calslund Herreder ey ophæves og Riiber Bye ey maae have dend Frihed ulovlige Kroerholdere at forfølge, saa kand Byen ikke være bedre holden end tilforne, men maae taale, at de til dends Præjudice gjører hvad de vil og bliver som de sig kalder: frie Herrer.

Men vi lever i det allerunderdanigste Haab, at denne Forpagtning vorder ophævet, naar ietziges¹ Forpagteris Tiid er ude, hvorved vi allerunderdanigst formoder, Hans kgl. Majestæts Interesse indtet lider, thi faaer Riiber Bye Næringen, svarer dend og Consumption deraf, som er langt anseeligere end saadan Forpagtningsafgift.

4de Post.

[Byens Skibsfart.]

De foran beskrevne ind- og udgaaende Vahre, som handles med paa dette ringe Stæd, bliver førde med danske, hiettinger og holsteinske Skiibe, thi her paa Stædet er desverre ey meere end en eeniste Smakke drægtig 11 Læster, og Skiibsfarten her strækker sig ey

¹ nuværende.

videre end til Øster Riisøer i Norge, til Amsterdam Hamborg, Altona og andre holsteinske Stæder.

Alt hvis som indkommer eller udgaaer, maae ind- eller udføres med Prame til Skiibene, som ey kand ligge nermere Byen end 1 Miil, og naar det er Ebbe, kand Pramene ey eengang udgaae eller indkomme, saasom Rivieren¹ ved store Vandfloder og formedelst liden Fart er paa een Deel Stæder belagt med Sand, hvilket Byen ikke formaaer at redressere, saalenge Negotien og Skiibsfarten er ikke bedre end nu etablerit, og Kiøbmændene, som alleene har Nytte deraf, endten ikke formaaer heller ikke vil contribuere noget til dends Renselse.

5te Post.

[Byens Fabrikker eller Manufaktur.]

Manufaktur ere her ikke, og det som bliver her fabriqueret er Læret, som 4re eller 5 af Borgerskabet fører til Kiøbenhafn at selge, hvilken Handel nu og begynder at svekkes; det er og ikke vendteligt, at nogen Manufactur kand her indrettes eller, om dend indrettet blev, have nogen Bestandighed, uden at Hans kgl. Majestæt allernaadigst vilde give dennem, som sligt entreprenerende, særdeelis fordeelagtige Privilegier.

6te Post.

[Byens Fabriksprivilegier.]

Indtet Privilegium er her paa nogen Fabrique eller Manufactur, men der ere visse privilegerede Persohner, som alleene bruger een og anden Profession, nemblig 1 Apotecher, 2 Guldsmede, 2 Barberere og 1 Farver, af hvilke dend sidste giøris stoer Indpas af nær omkring boende Farvere paa Landet tvert imod kongl: allernaadigste Befaling af 4de Febr: a: c:².

¹ d. v. s. Aaen.

² Ved kgl. Reskript af 4. Febr. 1735 blev det forbudt, at Farvere nedsatte sig paa Landet.

7de Post.

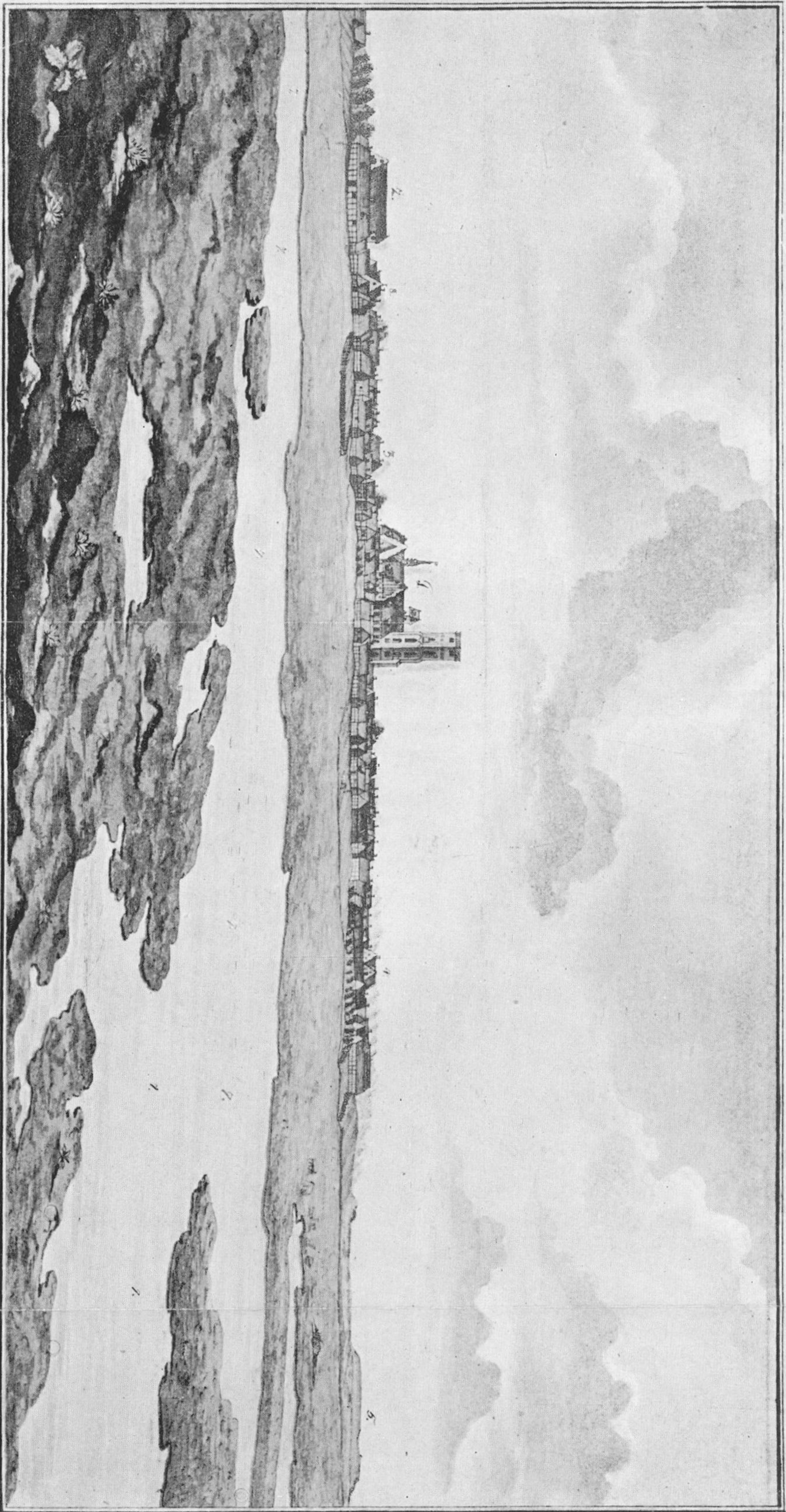
[Byens Societeter og Laug, Tallet paa Købmænd, Kræmmere, Haandværksfolk og Handlende, deres Tilstand. Mangler der Haandværkere og da hvilke?]

Her paa Stædet er ingen Societet uden Borgerlauget, om det ellers et Societet kand kaldes; det bestaar fornemmelig derudi, at dend eene Borger saa vel i smitsomme som i andre Tiider hielper dend anden til Graven. Af gammel Tiid har det vaaren oprettet, men var igien undergaaet og er paa nye optaget samt af Hans Majestæt allernaadigst confirmeret. De øvrige Laug ere:

Skoemagerlauget bestaaende af	20	Mestere.
Skræderlauget med Enker	12	”
Smedelaug	11	”
Handskemager- og Bundtmagerlauget	11	”
Snedickerlauget	3	”

De øvrige Haandverksfolk som Muurmestere, Tømmermænd, Reebslagere, Dreyere, Bødekere, Feldtbere-dere, Garbere, Bagere, Glarmestere, Sadelmagere haver ingen Lauge. Resten af Haandverksfolk saasom Tinstøbere, Blytekkere, Broeleggere, Rotgiettere, og nogle gode Muurmestere mangler os og ønskede vi gierne at see Byen forsynet med dygtige Handverksfolk, da vi allerunderdanigst ville haabe, det ikke blev tilladt de mange Bønhassere, som sidder omkring Byen paa Landet, at betage de fattige Borgere og Handverker udi Kiøbstæderne tvert imod Lovens allernaadigste Befaling deris Brød og Fortienniste.

Offentlige Vertshuse og Vognmandslauch haver mange Gange her været indrettede, men som Passagen her igiennem er liden, saa har det ophævet sig selv, dog naar nogen Fremmed ankommer, feyler hand ikke Befordringskab, og skulle det engang være vanskelig at faae, beviiser Magistraten dend Reysende ald pligtig Assistance.

1. Don'tharen

2. St. Catharine's Church

3. Raadhuus

The Fort of Pike
from the North East
Jan. 1757

4. St. Janskerk

5. Fort Mifflin

6. De Waerkerk

7. Wees Oudekerk

Herved blegges i dybeste Underdanighed det befalede Mandtal over alle Byens Borgerskab Litra D:¹

8de Post.

[Forslag til Byens Opkomst.]

Dersom det os udi Anledning af denne 8de Post er tilladt at give voris allerunderdanigste Betenkende til Riiber Byes Opkomst, da synis os, at dend nogenledes stoed til at hielpe, om Deris kgl. Majestæt allernaadigst ville ansee efterfølgende allerunderdanigste Forslags Puncter, som i Tiiden virkelig skulde kunne befordre Hans Majestæts egen høye Interesse. Og som Riiber Bye fremfor alle andre Hans Majestæts Kiøbstæder behøver Hielp og nogen særdelis Høy Kongl: Naade deels formedelst dends forhen anførte betrængte Situation og at dend er exponerit de store og ødeleggende Vandfloder, deels fordi dends Indvaaneris Tilstand er saa fattig og armelig samt Handel og Vandel saa got som nedlagt, saa lever vi i det allerunderdanigste Haab, at Hans kgl. Majestæt af særdeelis kongelig Mildhed og Naade bønholder os paa Byens Vegne. —

1) derudi, at Byen selv maatte beholde Consumtionen for saa taalelig en staaendes aarlig Afgift, at dend kunde præparteris over Byen efter Næring, Familie og Huusholdning, og vi saa vel som vore næste Naboer: Haderslev, Appenrade, Lygom Closter og Tundern kunde derved faae voris Porte aabnede for Bonden og alle andre; saaledes at de deris Vahre uden Consumption og al Molest fri i Byen kunde indføre, hvoraf ufeylbar vilde følge, at de ikke skyede Byen længere, men tilbragte os dend forønskede Næring og saa vel søgte Riibe som de forbenævnte slesvigske Fristæder.

¹ Trykt S. 378—83.

2) at begiere nogen Moderation i Tolden til Negotiens Befordring understaaer vi os ikke, men ville Hans kgl. Majestæt allernaadigst benaade Riiber Bye med Op-
laug paa de 4re Species: Viin, Brendeviin, Saldt og Tobak og tillade, at hvad en Kiøbmand beviiser aarlig at have udførdt eller afsat i Førstendomet Slesvig eller anden udenriigs Stæder, maatte fortoldes med Licent eller en Recognitions Told, hvorimod hand af det øvrige indførte var pligtig Tolden efter Toldrullen prompte at svare, kom Negotien derved i Stand saaledes, at Hans Majestæt i Fremtiden indtet kunde tabe, thi Byens Indvaanere vilde da stræbe af yderste Formue at faae Vahrerne i anseelig Quantitet hjemfördte fra første Haand og derved selv vinde dend Profit, som Hollænderne og andre nu trækker.

3) maatte det dernæst allernaadigst forbydes alle Proprietærier, Præster og Fogder at drive Handel og Kiøbmandskab uden Riiget, item forbydes alle Skippere, som ey ere Borgere og i Kiøbstæderne boesidende, at ind- heller udføre nogen Slags Vahre for egen Regning til Udsal, saa kunde Kiøbstadmanden vente sig Debit og god Næring.

4) Som Colding Syndrebroe vedligeholdes af Hans kgl. Majestæt for Toldpassagens Skyld og vi her iligemaade meest for samme Aarsage, thi anden stoer Passage er her ikke, maae vedligeholde 5 kostbare Broer, saa bede vi allerunderdanigst, at Hans kgl. Majestæt allernaadigst ville bevilge os nogen vis Udviisning aarlig af nermeste Skove til disse Broers aarlige Vedligeholdelse, siden dend ringe Deel Broepenge her falder alleeniste af Øxen og Heste /: thi aldt andet er fri ./ kan ikke vedligeholde 2 af Broerne.

5) Til Hans kgl. Majestæts egen Toldinteressis Be-

fordring saa vel som og saa til Kiøbstædernes Gavn var det nyttig, at alle Fæstebønder af Riiber og Haderslew Amter synden for Kongeaaen beliggende bleve under Arrest og Fængsel forbudne at lade sig finde paa noget Nørre Jyllands Heste- og Quægmarket uden skriftlig Tilladelse og Pass, som de hver Gang maatte være pligtige at tage fra deris Amtmænd, hvor de og deris Reyses Erinde burde anmelde og tilkiendegive; denne liden Anstalt turde holde dem hiemme ved deris Ploug.

6) Alle Prangere og Handverksfolk, som findes paa Landet 2 Miile nær Riibe med Handel, ulovlig Kroehold eller Arbeyde mod Loven, Forordningerne og Byens Privilegier, bede vi allerunderdanigst Hans kgl. Majestæt allernaadigst ville bevilge os ubehindret at lade eftersette til Riiber Byeting, for deris Mishandlinger tiltale og, naar Dom sammestedts var erholdet og vedkommende ikke strax ville appellere, da Exsecutionen af vedkommende Rettens Betiente uveigerlig at maatte og skulle foretages; ville Hans kgl. Majestæt, som vi allerunderdanigst stadig forhaaber, allernaadigst lade forbyde, at ingen Slags Kiøbmandsvahre som Saldt, Staal, Tiære, Humble, Tobak, Viin eller fransk Brendeviin etc. under Vahrernis Confiscation maatte falholdes paa Landet 2 Miile nær Riibe og at Riiber Byeting ogsaa i disse Poster, naar nogen Sag herom bliver reyst, maatte være vedkommendes Værneting; da var det for Riiber Bye et uskatterligt Gavn, dog bede vi ikke herom, førend Hykerie og Kroerieforpagtningen expirerer,¹ hvorom forhen er meldet.

7) En Deel her paa Stædet kiøber og et og andet Huus, naar de ikkun seer, at de kand have deris Rendte

¹ D. v. s. ophører.

af dertil hørende Enge, siden skiøtter de ey om endten Huuset falder eller staaer, hvorfor det var efter voris ringe Tanker til Byens Conservation, at saa snart Ejeren ikke besørgede Huusenes Reparation, saa skulde de dertil liggende Enge og Aggere hiemfalde til Byen og offentlig som andre Byens Enge auctioneres, dog saa at Indkomsterne deraf skulde sættes paa Huusenes Reparation, men Ejeren ikke dismindre være forbunden at holde deris Damskifter vedlige, hvorved er vendtelig, at mange Huuses Nedbrydelse kunde hindres.

8) Endelig som de differente Jurisdictioner her omkring Riibe har foraarsaget, at Bønderne i de holsteenske Herreder fast ikke meere har Credit for 1 Slettedaler i Riibe, formedelst Byens Indvaanere ved deres uendelige Concurser og Rettergangsmaader paa en Tiid af een Snees Aar har mist henved 2000 Slettedalers reede laante Capitaler med tilsatte Omkostninger paa disse Gields Sager, hvorover Næringen og saa lider stoer Støed — saa takke vi Hans kgl. Majestæt i allerdybeste Underdanighed for det forvendtende nye Riiberhuus Birk, som mægtig kand hielpe paa dend faldne Credit, og beder ydermeere, at som vi har een Gud, een Konge og een Lov, vi da og maa beholde een Ræt og dette Birk under Riiber Ober- og Under Rætter, efterdi vi dog har tvende Byer af bemeldte Gods som af Alders Tiid har ligget under Byens Jurisdiction, hvilket i utallige Poster kand befordre Borgeris og Bondes Opkomst og Velstand.

Denne voris allerunderdanigste Relation insinueres hermed allerydmygst voris høygunstige Hr. Stiftsbefalingsmand til allerunderdanigst Forestilling og Befordring.

Riiber Raadstue dend 21de Julij Anno 1735.

C. Worm. A. Frausing. N. Ries. H. Bötticher.

Oluf Schultz.

Særlig Indberetning fra Ribe Toldkammer.

Udi underdanigst Følge af Deris Excellences høye Ordre daterit 8de hujus insinueris herved voris allerunderdanigste Forklaring om de befalede Poster, saavidt af Toldvæsenet dependerer.

Til Vahrernis Ind- og Udførsel her ved Toldstædet bruges, foruden et eneste Skib her ved Byen haves, Hjertinger-, Hoe-, Oxbye- og nogle faae holsteenske Skibe; fremmede ere her i nogle Aar ikke brugte. Skibsfarten er her saa slet beskaffen, at dend fast ey kand blive slettere, thi her har i nogle Aar ikke været et eneste Skib med Støk-gods og Kram-vahre alleene, men det kommer alt i ringe Partier med Kalkskiibene, hvoraf kand sluttes Tilstanden med Handel og Vandel.

Til Riibe haves een eneste Smakke paa 11 Læster tilhørende Borgeren Skipper Hans Mandøe her ibidem og sine Medreedere.

Fahrten her fra og til er fornemmelig paa Øster-Riisøer i Norge, hvorhen undertiden føres Rug, dog meest gaar Skiibene baglastet did, og hjemhenter Tømmerladning og Jern. Fra Amsterdam kommer Kalk, Steen, noget Stykgods og Specerier, som 4re Kiøbmænd her i Byen een à 2 Gange aarlig lader komme. Det som did føris er lidet Hunning og Vox, meget sielden Korn-vahre.

Til Hamborg og Altona udføris Rug og undertiiden feede Vahre, ligesom det dér er i Priis. Fra Altona kommer ogsaa den ringe Deel af Kiøbmandsvahre, men fra Flensborg indføris paa Vogne ald Hør og Hamp item noget Viin, Brendeviin i Ankere og fra Markederne andre ringe Partier af Alne-tøy, 3de Hummelfører hidfører 2 à 3 Gange aarlig Humle paa deris Kahrer, og her udi bestaar ald Riiber Byes udenlandsk Handel.

Sluttelig kand vi underdanigst med Sandhed anføre, at Riiber Byes Handel paa en Tid af 20 Aar har øyensiunlig aftaget Aar for Aar, og vi vide ikke, at dend staar til at ophielpe, uden Byen og Borgerskabet kunde obtinere dend Næring som Landmænd og Bønder her omkring urettelig nyder og bruger, hvilket Magistraten med anden Byens Lejlighed upaatvilelig nøjagtig demonstrerer som den største Hovedpost til Riiber Byes Opkomst. Vi forbliver med underdanig Devotion og Lydighed Deris Excellence højvelbaarne Hr. Geheime-raad og Stiftsbefalingsmand Naadige Herres underdanigste Tjenere.

Riibe Toldkammer dend 16de July 1735.

O. Schanche.   A. Frausing.

Mandtal over Riiber Byes Borgerskab.

Kiøbmænd.

Nr.	1	Hr. Commerce Raad Christian Sigfried Eenholm	} Ere vel formuende og haver dend bæste Handel. No. 1 mest bemidlet og ejer Breininggaard } ogsaa formuende dog ikke som de 2de forestaaende af mindre Formue
-	2	Wibecke Sal: Andreas Mahlers	
-	3	Eskel Simonsen	
-	4	Terman Mortensen	

Kræmere,

som handler med grove Kramvahre, Tobak, Lærret, norsk Tømmer og deslige.

No.	5	Johanne Sal: Andreas Tarups Enke	} haver efter deres middelmaadige Tilstand nogen liden Handel mest med Bønder
-	6	Jørgen Tranberg	
-	7	Jens Termansen	} Er Consumtionsforpagter og har sig her nylig nedsat at bruge Handel
-	8	Ingeborg Sal: Christian Farvers	
-	9	Cathrine Lasdatter	} Handler med Skovboevahre Vadmel og deslige, No. 9 af nogen Formue, No. 8 af ringe Tilstand

No. 10 Peder Knudsen	}	Handler med Lærret og er af maadelig Tilstand, undtagen No. 10, som er af god Formue.
- 11 Anders Rasmussen		
- 12 Maren Jepsdatter Fastermoder		
- 13 Thyge Thomsen		

Farver.

- 14 Zidsel Pederdatter Schade	{	Er privilegeret og i god Tilstand.

Guldsmede.

- 15 Hendrich Bötticher Raadmand	}	Har Huuset fuld af Børn og liden Næring.
- 16 Jens Kølholdt som holder og Øl- og Brendeviin Sall		
- } I god Tilstand.

Skipper.

- 17 Hans Sørensen Mandøe som handler med Tømmer fra Norge, selger og Øll, Viin og Brendeviin	}	Er ikkun af ringe Vilkaar og har i sit Skib ikkun selv en ringe Part.

Barbere.

- 18 Johan Friderich Henckel	}	Gammel og fattig. Ung og i nogen bedre Tilstand.
- 19 Hendrich Schytte		

Skomager Laug.

- 20 Jacob Mouridsen	}	Ere udi slet Tilstand undtagne No. 20, 21, 31 og 35 som ere af maadelige Vilkor.
- 21 Peder Mouridsen		
- 22 Mads Trøcker		
- 23 Christian Gahse		
- 24 Anders Gahse		
- 25 Bendix Andresen		
- 26 Andreas Rup		
- 27 Niels Andersen		
- 28 Andreas Rasmussen Wiis		
- 29 Hans Bertelsen		
- 30 Christen Dyrreborg		
- 31 Nicolai Clemmendsen		
- 32 Valentin Keyser		
- 33 Friderich Hansen		
- 34 Jens Falck		
- 35 Claus Mortensen		
- 36 Jørgen Clemmendsen		

- No. 37 Hans Andersen Aabenraae. }
 - 38 Michel Svendsen. } Ere udi slet Tilstand.
 - 39 Jørgen Friderichsen }

Skofleckerne og Svenne

som ere gifte og arbejder hos Mesterne.

- 40 Jochum Schultz }
 - 41 Jørgen Jensen }
 - 42 Hans Pedersen } Ere fattige.
 - 43 Christen Hermandsen }
 - 44 Christian Polack hvis Kone }
 væver }

Skræder Laug.

- 45 Uldrik Caspersen }
 - 46 Christen Müller }
 - 47 Jep Carlsen }
 - 48 Jep Foersum }
 - 49 Thomas Zikiær }
 - 50 Anders Weiss } Ere af slette Vilkor und-
 - 51 Michel Hansen } tagen No. 46, som har bæst
 - 52 Hans Tønding } Næring.
 - 53 Morten Hansen }
 - 54 Jens Gravmand }
 - 55 Peder Schræders Enke }
 - 56 Michel Schræders Enke }

Nogle som lidet arbejder uden Lauget, hvilket Lauget for-
 meener at være til dets præjudice.

- 57 Mads Sørensen, som har vaaren i Lauget tilforn.
 - 58 Giertrud Frandsis, hvis Mand har vaaren under Fodgarden.
 - 59 Mette Bertelsdatter, har en }
 Rytter }
 - 60 Anne Sophie }
 - 61 og 62 Niels og Peder Mar- } Ere fattige.
 cussener, forhen Matroser }
 - 63 Niels Jacobsen, forhen Rytter }

Snedicker Laug.

- 64 Morten Rasmussen }
 - 65 Peder Aschow } Ere af slette Vilkor.
 - 66 Peder Thomsen }

Smidde Laug.

- No. 67 Niels Christian Aarup
 - 68 Bernt Lydicksen
 - 69 Christen Michelsen
 - 70 Hans Gregersen
 71 Hans Pouelsen
 - 72 Eenevold Christophersen
 - 73 Jens Lydicksen
 - 74 Anders Michelsen
 - 75 Rasmus Thomsen
 - 76 Jørgen Ollufsen
 - 77 Christopher Eenevoldsen

Ere udi maadelig Tilstand, undtagen 71 og 72 som haver bedre Næring og ere udi bedre Tilstand end de andre.

Handske- og Bundtmager Laug.

- 78 Niels Andersen
 - 79 Jens Tved
 - 80 Morten Clausen
 - 81 Jens Nielsen
 - 82 Mickel Christensen
 - 83 Laurids Schade
 - 84 Peder Friis
 - 85 Hans Thomsen
 - 86 Søren Thomsen
 - 87 Thomas Thomesen
 - 88 Hans Ibsen

Ere alle af slette Vilkor saasom de ingen Næring haver, siden Handelen paa fremmede Stæder dennem er fragaaed.

Feldtberedere.

- 89 Gotfred Guntzius
 - 90 Christen Kock
 - 91 Anders Andersen

Nærer sig nogenlunde vel, undtagen No. 91.

Garber eller Ledertover.

- 92 Niels Frantsen

Er i maadelig god Tilstand.

Tømmermænd.

- 93 Jørgen Christensen
 - 94 Anders Toft
 - 95 Niels Hansen
 - 96 Peder Hansen
 - 97 Hans Grangaard
 - 98 Niels Christensen Lund
 - 99 Hendrick Møller

Ere udi slet Tilstand, undtagen No. 93, 96 og 97, som nærer sig nogenleedes.

Muurmestere.

No.100 Jens Hiuler	}	Ere alle udi slet Tilstand.
- 101 Andreas Jensen		
- 102 Rasmus Tysk		
- 103 Peder Jensen		
- 104 Rasmus Hansen		
- 105 Peder Simensen		
- 106 Jens Lollicke		
- 107 Niels Warming		
- 108 Herman Christensen		
- 109 Jens Gravmand	}	

Kaaber Smid.

- 110 Nicolai Thun	I god Tilstand.

Karetmager.

- 111 Hans Hendrich	Har god Næring.

Hiulmagere.

- 112 Jes Jensen	}	Ligeledes, dog No. 113 bæst formuende.
- 113 Niels Larsen		

Hattemagere.

- 114 Thomas Carlsen	}	Ere i maadelig Tilstand.
- 115 Peder Pedersen		
- 116 Jep Andersen		

Malere.

- 117 Hans Poulsen, Byens Accise-	}	Udi slet Tilstand
mester		
- 118 Hans Villumsen		Gl. og fattig

Reebslagere.

- 119 Dynes Jensen	}	Ere i slet Tilstand.
- 120 Nicolai Weitzen		

Gardnere.

- 121 Nicolai Sinecksen	}	Nærer sig vel.
- 122 Christian Hendrick Brøer		
- 123 Maglene og { nærer sig og	}	Fattige.
- 124 Dorethe Rytter { af Gartneri		

Glarmestere.

- No.125 Niels Johansen
 - 126 Michel Voigt } nærer sig nogenleedes.

Notler.

- 127 Jens Pedersen } Nærer sig vel.

Sadelmagere.

- 128 Alexander Lohmann
 - 129 Knud Jepsen } I slet Tilstand.

Bogbindere.

- 130 Hans Christian Lund
 - 131 Morten Lund } Ligeledes.

Slagtere.

- 132 Christian Ørtel
 - 133 Herman Bertelsen } I maadelig Tilstand.

Knapmager.

- 134 Søren Knudsen } I slet Tilstand.

Tobaksspinder.

- 135 Wilhelm Brockman } I meget slet Tilstand.

Dreyere.

- 136 Thomas Jensen
 - 137 Hans Johansen } Nærer sig vel.

Baggere.

- 138 Jørgen Pickman
 - 139 Hans Jørgen Pickman } Begge Hvedebrødsbaggere
 og i god Tilstand.
 - 140 Garlef Kinastes Enke
 - 141 Bertel Nielsen
 - 142 Niels Kierckeby
 - 143 Niels Nielsen
 - 144 Niels Tved } Rugbrødsbaggere udi maad-
 delig Tilstand.

Bøtkere.

- 145 Michel Jepsen
 - 146 Bagge Iversen
 - 147 Jep Andersen
 - 148 Anders Jepsen
 - 149 Terkel Hansen
 - 150 Jens Iversen } Nærer sig nogenleedes, und-
 tagen No. 150 som det er
 brændt for afvigte Aar.

- No.179 Niels Lauridsen
- 180 Niels Kolhauge
- 181 Christen Rotkier
- 182 Knud Kock
- 183 Peder Sallingboe
- 184 Simon Knudsen
- 185 Christen Andersen Wedsted
- 186 Erick Nielsen
- 187 Jens Joensen
- 188 Ovenild Hansen
- 189 Thomas Puggaard
- 190 Mickel Tröcker
- 191 Jens Hiuler
- 192 Hans Olufsen

Der ere og andre af Borger-skabet som holder Heste og Vogn, men de haver anden Handel eller Handverk saa de forhen i behørige Classer er anførte.

Kroerholdere og Høkere.

- 193 Niels Brasen
- 194 Sal. Anders Johansens Enke
- 195 Sal. Hans Jensens Enke
- 196 Jens Nielsens Eskelund
- 197 Mads Christensen Pramand
- 198 Jens Rasmussen
- 199 Jens Knudsen
- 200 Niels Borresen
- 201 Niels Bierum
- 202 Peder Ericksen
- 203 Sal. Jacob Rasmussens Enke
- 204 Friderich Schøtte
- 205 Ursulla Schiøttes
- 206 Baltzar Guthus
- 207 Johan Wit
- 208 Mathias Bistock
- 209 Niels Termannsen
- 210 Bertel Andersen, JerneKlocker
- 211 Berthe Graae
- 212 Hans Rup
- 213 Peder Biørn
- 214 Niels Smid
- 215 Søren Pedersen Beck
- 216 Mogens Jensen
- 217 Hans Nissens Enke

Ere udi slet Tilstand, undtagen No. 197. 198, 200, 201, 202, 203, 205, 208, 213, 214, 215, 217 som nærer sig nogenleedes vel efter Byens Tilstand, men No. 194, 195 og 210 ere mest formuende.

Daglønnere.

- No.218 Hendrick Meyer
 - 219 Peder Jørgensen
 - 220 Hendrick Müller
 - 221 Hans Hansen Fyhn
 - 222 Petter Fyhn
 - 223 Niels Nymand
 - 224 Niels Warming
 - 225 Petter Friis
 - 226 Niels Ollufsen
 - 227 Anders Reisbye
 - 228 Hans Ulf
 - 229 Jens Sørensen
 - 230 Hans Godsche
 - 231 Michel Wisch
 - 232 Iver Nielsen
 - 233 Peder Morsen, hvis Hustru
       væver
 - 234 Christen Bundtmager
 - 235 Terman Hansen
 - 236 Jens Nielsen Tonge
 - 237 Hans Andersen Kruse
 - 238 Niels Bertelsen
 - 239 Jens Pedersen Prammand
 - 240 Jens Kalkslaar
 - 241 Christian Fischer
 - 242 Niels Mortensen Fischer
 - 243 Jens Snedichersvend
 - 244 Johan Kruse, hvis Hustru
       væver
 - 245 Hans Friderichsen, hvis Hustru
       væver
- } Lever af deres Dagløn og
 har indtet andet.

Blegmænd.

- 246 Jens Pedersen
 - 247 Christen Christensen, nærer
       sig og af Bagen
- } Ere i slet Tilstand.

Sye- og Spindekoner.

- 248 Anne Cathrine Schierne
 - 249 Mette Michelsdatter
- }

No.250 Niels Willumsens Enke

- 251 Maren Willadsen
- 252 Woldborg Nielsdatter
- 253 Agnete Jochumsdatter
- 254 Arild Troelsens Kone, hvis
Mand er i Holland
- 255 Mette Andersdatter
- 256 Hans Mørchis Enke
- 257 Karen Jensdatter Kismers
- 258 Magdalene Fischers
- 259 Falckor Feldtbereders Enke
- 260 Johanne Hiulers
- 261 Niels Lustrups Enke
- 262 Karen sal. Carl Skræders
- 263 Anne Eschildsdatter
- 264 Margrethe Altonas
- 265 Broer Hansens Enke
- 266 Sal. Morten Smids Enke
- 267 Cathrinesal. Hans Sadelmagers
- 268 Johannes Beckers Enke
- 269 Zidse Hans Pickmans Enke

De ere alle fattige, undtagen
No. 266 som er i god Til-
stand.

Hummelførere.

- 270 Levin Røhr
- 271 Ertman Bunis
- 272 Gert Sivers

Reyser Aar for Aar hertil
og igiennem med deris
Humble, contribuierer aarl.
til Byen og ere forbundne
ved borgerl. Caution at
svare alle kongl. personel
Contributioner og at ned-
sette sig her i Byen.

Endelig erindres Teilgaardens Grund og Eyendom, som Byen
eyer og nyder aarl. 12 Rdl. Afgift af; samme beboes af Knud Gre-
gersen Teylbrænder.

At forskrevne Mandtal i alle Maader efter Huus-Søgningerne
er rigtig, Vedteigningen sandferdig saa vit os efter nøyeste Under-
søgning er bekiendt og at det ikke er os mueligt Byens Indvaane-
ris Tilstand efter visse Midler at beskrive testerer

Riiber Raadstue d. 21. Julij 1735.

C. WORM. A. FRAUSING. N. RIES. H. BØTTICHER.
OLUF SCHULTZ.

Indberetningen fra 1743.

Anmerkninger over de 40ve Poster, som fra Hans Excellence Hr. Geheimeraad von Gabell angaaende Landets og Kiøbstædernes Art og Egenskab er indkommen til vores underdanigste Besvarelse, hvilken, saavidt Riibe angaaer, kunde have bleven vitløftig, dersom nu Sal: Doctor Peder Terpager ikke hafde gaaed for i Vejen med *Ripis Cimbricis impr: Flensb: 1736, 4to*, om hvis Indhold blev forhen gjort den herhos følgende Avertisement,¹⁾ som noksom forklarer, at der er skrevet alt det, som om Riiber Bye kand siges, dog maae vi ikke forbigaae baade at igientage og tillægge noget udi Anledning af ommeldte Poster.

1ste og 2den Post.

[Areal og Grænser. Overfladeforhold.]

Om Stædets Situation kand vi snart indtet tillægge velbemeldte Terpagers Description p: 13 seqv: og er det kortelig at sige, baade af alle bekiendt, saa og ofte allerunderdanigst demonstreret, at Riiber Bye ligger yderst i Riiget omringet med den saakaldede Frihed, og derforuden frem for andre Hans kgl. Majestæts Kiøbstæder er undergiven store Vandfloder, som baade borttager Qvæg, Høe og Korn, hvilket videre at udføre henhører ey paa dette Stæd.

3die og 4de Post.

[Jordens Udnyttelse.]

Vedkommer Stiftet og Amtet og os ubekiendt.

5te Post.

[Kornsorter.]

Her til Byen avles noget lidet Rug, Biug og Havre, og er Jorden ey til andet beqvem, dog er det langt

¹ Bogens Titel er: *Ripæ Cimbricæ seu Urbis Ripensis in Cimbria sitæ Descriptio . . . per Petrum Terpager.* — Det omtalte Avertisement mangler.

fra, at det forslaaer til Indvaanernes Fornødenhed, mindre til at sælge eller udføre.

6te Post.

[Træfrugter.]

Her ere vel Hauger og fleere har vaaren, nu en Deel af Vandfloder og en Deel ved sterke Vintere ruinerede, saa her haves ikkun liden Frugt, men det meeste faaes fra andre Stæder.

7de Post.

[Saltbrænderier.]

Hverken her eller udi denne Egn brændes noget Salt, og det, som Indvaanerne betiener sig med, afkaages paa Garnsbøll og Dagebøl i Tønder Amt.

8de, 9de, 10ende og 11te Post.

[Dyrehaver, Stutterier, Bihaver, Mineralier.]

Dyrehauger, Stutterier, Biehauger og Mineralier veed vi indtet af at sige.

12te Post.

[Vildt.]

Vilt sees ikke uden det mand faaer fra andre Stæder. Af vilde Fugle haves ingen, uden de som ere overalt bekiendte: Aggerhøns, Reinspurre, Spurrer, Stær, Svaler, Strandmaager, Lerker, Viber, Ugler, Rørdrummer, Ravne, Krager, Gøger og Storke, som kommer ligesom Svalerne sine visse Tider i Aaret; her er og om Efteraaret Brokfugle, dog af ingen Slags i nogen Overflødighed. Men af Insecter, som disværre skader Korn og Frugt, Græs og Urter, er her som andensteds i Mangfoldighed og kand ikke nævnes.

13de Post.

[Kreaturhold.]

Heste, Stude, Kiør, Faar, Sviin og Høns lægges her

meest Vind paa, dog meest til Huusholdning og Fornødenhed.

14de Post.

[Fiskeri.]

Havets Producter ere Torsk, Hvilling, Rokkel, Skulde eller Flynder, Hundtunger, Kraber, hvilke os føres til fra omliggende Øer: Fanøe, Synderhoe og Manøe; der findes og her og der Østersbanke, som os ere ubekiendte.

15de Post.

[Milepæle.]

Her omkring paa nogle Miile ere ingen Miile Pæle.

16de Post.

[Vejrlig.]

Her ere gemeenligen Nord, Nordvest og Sydvest Vinde, af hvilke den første skader Frugten og Vexten, og de andre giver store Vandfloder, som forhen ved 1ste Post er meldet.

17de Post.

[Sygdomme.]

Fra store gangbare smitsomme Syger ere vi, Gud skee Lov, befriede, dog kand vi ey her meere end paa andre Stæder sige os fri fra Feber og Skørbug, til hvilken sidste Sygdom mand betiener sig af Cochlearia, som voxer baade i Haugerne og i Marken her omkring.

18de Post.

[Befolkningen. Dens Inklinatjon og Egenskaber.]

Byens Indvaanere lever af deres Haandværker og borgerlig Næring, dog slaaer de fleeste sig til Avling, siden at Næring samt Handel og Vandel aftager. Deris Tal kand være ungefær 300 Familier, og hvad fødte og døde i de sidste 5 Aar kand sees af hosfølgende Designation Litra A.¹

¹ Denne Designation og den under 37. Post omtalte Privilegiefortegnelse findes ikke.

19de Post.

[Skove.]

Til Byen ligger ingen Skov og henhører derfor denne Post til Stiftet.

20de Post.

[Øer og Holme.]

Hertil ligger ingen Holme af nogen Betydning uden een kaldet Riiber Holme, givet til Byen af Kong Erik Mendved 1294, hvilken er deelt i visse Engskifter, som ligger til en Deel af Indvaanernes Huuse og Dæmnin- gernes Vedligeholdelse.

21de Post.

[Vandløb.]

Om Riiber Byes Strømme og Aær kand vi ey vidre melde, end som er anført udi forermeldte Rip: Cimbr: Sect: 1. Cap: IV og V.

22de Post.

Refereres til nestforegaaende og lægges dette til, at udi Aærne fanges paa den eene Side i Nibsaae ey andet end Giedder, Aborre, Skaller, Aal, Aalqvaber, Negenøye og paa den anden Side fanges undertiden Lax og Øreter.

23de Post.

[Søer.]

Her til Byen ligger ey uden en fælletz Søe kaldet Ørnsøe, som ey giver andet af sig end Giedder og Abborer.

24de Post.

[Kilder.]

Af Kilder ere her ingen.

25de Post.

[Bække og Moser.]

Ey heller af Bække og Moradser, som til nogen Brug kand udskiæres.

26de Post.

[Bakker og Dale.]

Klipper, Bierge og Dale veed vi indtet af at sige.

27de Post.

[Kuriositeter.]

Hvad her er meest remarquable findes udi oftermelte D: Terpagers Skrift paa adskillige Stæder.

28de Post.

[Havne.]

Her er ingen ret beqvem Havn, ey heller haver vi her for Byen meere end een eeneste Smakke, som overvintret i Riiber Aae.

29de Post.

[Told-, Losse- og Ladesteder.]

Her haves Told- Loss- og Lade-Stæd, beliggende fra Varde 8 Miile, fra Colding 8 Miile, fra Tønder 4 Miile, fra Haderslev 6 Miile, fra Flensborg 8te og fra Appenrade 7 Miile.

30te Post.

[Kongelige Slotte.]

Af et gammelt Slot haver vi ikkun nogle Rudera.

31te til 35te Post.

[Administrativ Inddeling. Rytterdistrikter. Grevskaber, Baronier og Herregaarde.]

Vedkommer Amtet og er os ikke tilforladelig bekendt.

36te Post.

[Kirker og offentlige Bygninger. Byens Segl.]

Her er foruden Hospitalet 2 Sognekirker, dend eene kaldet Vor Frue eller Domkirke, som for faae Aar er

repareret og prydet, og den anden kaldes St. Cathrina Kirke, som behøver stoer Reparation, og derhos ligger Hospitalet; ellers er ingen publique Bygninger, uden Raadhuuset og Domskolen. Hvad Byens Vaaben angaaer, da findes det udi oftermelte D: Terpagers Skrift p. 21, ikke desmindre bliver det efter Ordre under disse Anmerkninger aftrykt.

37te Post.

[Stedlige Arkivalier.]

Herhos følger Fortegnelse paa Byens Privilegier Litra B, saaledes som de forhen nogle Gange ere i det Kongl: Cancellie indgivne.

38te Post.

[Antikviteter.]

Refereris til 27de Post.

39te Post.

[Dialekt og Talemaader.]

Det synderjydske Sprog har saa mange besynderlige Expressioner og Ord, at vi det ey kand udføre.

40de Post.

[Personnavne.]

Af lige Beskaffenhed, dog anføres følgende *Mandfolkes Navne*: Jef, Jap, Ounild, Niss, Øldrik, Zendes, Oulend, Tosted, Tonnis, Tim, Charsten, Harch, Jendre, Palle, Toke, Tulle, Will og *Quindfolkes Navne*: Merete, Gørrit, Herle, Jeng.

